

Botos Katalin

Európa és az Európai Unió jövője

Olvasok könyveket, cikkeket 2015-ből, 2019-ből, 2020-ból, amelyek az EU jövőjéről szólnak, s- amelyek diplomáciai, katonapolitikai szempontból vázolják a jövőt. Elképesztő, hogy mennyit tudnak írni – anélkül, hogy az igazán lényeges gondolatokat érintenék. Azt ami a legfontosabb kérdés: van-e a földrajzin kívül egyáltalán *olyan egységes fogalom, hogy Európa?*

Minden írásmű utal arra, hogy Európa ma már nem játssza azt a szerepet a világ színpadán, amit korábban. Ezt tényleg csak a vak nem látja. *Súlyvesztésre* áll, csaknem minden szempontból. *Nem itt* diktálják a korszak eszméit, a vezető gondolatokat. (Hogyan is tehetnék, amikor már a német tudományosság is amerikai-angolul folyik – *és ez nem pusztán nyelvi kérdés.*) Katona-politikailag nincs Európának ütőereje: a NATO, ill. az USA nélkül a balkáni katonai kérdést az EU nem tudta volna a 90-es években megoldani. Energia terén abszolút függőségben van. Döntően az oroszoktól függ... Kína kereskedelmileg lekörözi. Passzív a kereskedelmi mérlege vele szemben. Technológiai innovációkban nincs az élen.

És mindez semmi. Mert nem ez a legfontosabb. Hanem az, **hogy nincs szellemi-lelki egység a régióban.** Nem politikai közösség az EU, hiába bizonyos értelemben gazdasági közösség. (Annak is korlátozott, amíg csupán a költségvetések töredéke fölött diszponál Brüsszel.) De nem a pénz a döntő: a legnagyobb hiányosság az, **hogy nincs meg a közösséghez-tartozás érzése az emberekben.** Mármint, hogy Európa lenne az a közösség, amelynek tagjai vagyunk. Lehet, hogy sokan nem kötődnek már nemzetükhöz olyan érzésekkel, mint a korábbi századokban. *De máshoz sem. Gyökértelen tömeggé váltak Európa polgárai....* Nagyon jól fejti ezt ki Kulin Ferenc interjúja Navracsics Tiborral, a közelmúltban megjelent esszé-kötetében...

Korábban a kereszténység alapgondolata – még ha felekezeti különbségek erősen megosztották is az országokat – teremtett bizonyos kapcsolatot közöttük. A holland protestánsok és az erdélyi reformátusok kapcsolatban voltak egymással. A katolikus egyház Róma központtal egybefogta a kontinens jelentős részét. Az ortodoxia számos országot összekapcsolt. Ezek a felekezetek, bár egymással villongtak, egységesek voltak az egyéb ideológiákkal, a keleti és a muszlim hódítókkal szemben. Az Európai Unió is kifejezetten keresztény ideológiai alapon jött létre. Ez mára gyakorlatilag megszűnt. A vallásos érzés, a vallásgyakorlás Európában a kisebbségek jellemzője lett. Már csak Közép-Európa egyes országai állnak valamelyest keresztény alapon. (Megjegyzendő: a balti kis államok közül egyesek a felmérések szerint szekulárisabbak, mint a nyugatiak.) Az Unió egésze pedig még alapokmányában sem említi meg keresztény gyökereit...

De más sincsen helyette. A XIX. század uralkodó eszméje az egyéni-, meg az országok szintjén is megvalósítandó *szabadság eszméje* volt. A nacionalizmus helyett azonban nem lett általános az internacionalizmus, se annak kommunista, se sajnálatosan a keresztény változata, bár voltak rá törekvések a XX. században. A testvériség a XX. századi nacionalizmusok fellángolásával a ködbe veszett. Még egy-egy országon belül se lett vezéreszme; a vagyoni-jövedelmi különbségek éleződése ezt megakadályozta.

A XX. század kifejezetten a nacionalizmus évszázada lett. A haladó gondolkodók jó része is – a szociális igazság keresése mellett – a **patriotizmust** erősítette. Ami, ha nem irányul mások ellen, hanem elsősorban közösségi szolidaritást jelent, *nem elitélendő*. („Magyar az, akivel kenyerelem megosztom” – Dsida Jenő; „A nacionalista jogot sért, a patrióta jogot félt” – Illyés.) A II. világháborúban még Sztálin is előhúzta a hazaszeretet fogalmát, amikor a Nagy Honvédő Háborúban lelkesítenie kellett a „Haza- Anyácska” védelmére a katonáit. Nem az internacionalizmus oltárán áldozták fel életüket tízmilliószámra a szovjet katonák és a polgári lakosság.

A nemzeti érzést azonban a fasizmus lejáratva, mert faji kérdéssé változtatta – s így ellenszenvenné tette. A nacionalizmus *sovinizmusként* megosztó eszmévé vált. Az EU azon törekvése, hogy ezt megszüntesse, helyén való. De nem kellene a fürdővízzel kiönteni a gyereket. A szubszidiaritás (keresztény) elvével teljesen összhangban lenne az, ha az integrációt *a nemzetek közösségként* próbálnánk építeni.¹

Erőszakkal nagyon nehéz szupranacionális közösséget létrehozni. Nem tudok szabadulni attól a gondolattól, hogy az Egyesült Államok mai formájának létrejötte az ottani polgárháborúval valósult meg. Úgy, hogy, az északi államok **fegyverrel** kényszerítették a déliekre az ő saját demokrácia-konceptiójukat („Each Dixi boy must understand /that he has mind his Uncle Sam” – Minden déli fickónak meg kell értenie, hogy tisztelnie kell Uncle Sam-et).

Mivel karóba nem húznak ma már, az EU-ban egyelőre „csak” *pénzügyi eszközökkel* történik az integráció kikényszerítése... A kis államok a modern demokrácia-elképzelésekben – úgy tűnik –, vesztés szerepre kárhozzatnak. Semmibe vételre... A német nyelvű irodalomban az alábbi lekezelő kifejezés: „*Kleinstaterei*” mindennél többet mond arról, hogy a kisebb államok esetleg eltérő felfogása és érdekei mennyire érvényesülhetnek az európai integrációban...” Kisállamiság”... Mintha csak a „Tanuljunk meg kicsik lenni!” itthoni jelszavát hallanánk.

Kelet Közép-Európa összefogásának pozitív és negatív indokai is vannak.

A negatív: hogy mi itt mindnyájan a mag-országok kizsákmányolásának elszenvedői vagyunk. A jaltai paktum által a szovjet kísérletezés terepéül odavetett országok, a mi országaink, lemaradtak a haladásban a Nyugattól. Nemcsak lemaradtak: a diktatúrák szörnyűségeit is el kellett viselniük. Amiről a szerencsésebb Nyugat egyszerűen nem akar tudomást venni. Alig akarta elfogadni Brüsszel, hogy legyen a kommunizmus áldozatainak is európai emléknappja (augusztus 23). Azt mondták, elég a holokauszt megemlékezés. Egyszerűen nincsenek tisztában a nagyságrendekkel, hogy mennyi áldozattal járt a kommunista terror. Ez szerintük csak a történelemkönyvek lapjaira tartozik már... Valóban?

Kelet- és Közép Európa lakossága szerényebb jövedelemmel is beírta a rendszerváltás után – s bár szeretett volna jobb életet, hagyta magát a Lajtán túli országok vállalkozóitól meghódítani... És mondjuk ki, kizsákmányolni. (Nagyszerű lehetőség volt ez az adott ország tőketulajdonosai számára, hiszen így ők a saját dolgozó rétegeik igényeit is vissza tudták szorítani – a tőke kivétel fenyegetésével). Abban a hitben csatlakoztak a volt szocialista, „átalakuló” országok a Közösséghez, hogy az segít nekik felzárkózni Nyugathoz. Ennek napjainkig elért viszonylag szerény eredménye

¹ Wolfgang Streeck neves baloldali német szociológus a mai, a nyugat-európai országok által erőltetett egységesítő, szupranacionális törekvést az integráció *imperialista* útjának tekinti. (Lásd erről: <http://utodaink-jovoie.hu/ujdonsagok.php> - 2021. aug. 24-i bejegyzés.)

azonban nem tette még az embereket olyan boldoggá, hogy az Európai közösséghez való tartozás **érzete** komoly integráló erővé váljon.²

A *pozitív* motiváció: hogy **csak így** lehetséges az EU-n belül **érdekeik érvényesítése**. Tulajdonképpen fantasztikus eredmény, hogy megvalósult Közép Európa államainak valamelyest békés összefogása a XXI. század elején! Messze nincs itthon sem a köztudatban, hogy erre 100 év óta nem volt példa! Ez a jelen kormányzatnak hatalmas eredménye. (Ahelyett, hogy a kormánypolitikát támogatni akarók kizárólag belpolitikai iszapbirkózással foglalkoznának a sajtóban, ezeket a kétségtelen eredményeket kellene sokkal jobban hangsúlyozni, mert ebben nekünk, magyaroknak, kimondottan nagy szerepünk van. Noha a Kleinstaterei-be tartozunk.)

Mindenesetre, látszik, hogy ki kell harcolni bizonyos elvi és gyakorlati pozíciókat, s ez *csak közösen lehetséges*. Az integráció előnyeit (szabad mozgás személyeknek, áruknek) **nem szeretnék feladni** a kis országok, de igen sok hátrányát is látják a túlbürokratizált és érzéketlen brüsszeli politikának. Ámbár néha még az előnyök is hátránnyá váltak, lásd a kelet-európai migrációt a nyugati mag-országokba... Annak kompenzálására, hogy nemzeti közpénzekből jön létre a humán tőke, nincs semmiféle mechanizmus az integrációban. Ez nem szabad munkaerő-áramlás, ez durva kizsákmányolás... A migrációs közös teherviselés erőltetése is egyenlőtlen terheket jelent a kelet-európaiak számára, hiszen nem ők lennének elvileg a kívülről érkező migránsok cél-országa, a hasznát nem ők látnák, csak a terheket viselnék... És nem is ők okozták a fejlődő országok elnyomorodását, hiszen sose voltak gyarmatosítók. Így lelkiismereti késztetésük sincs a lelkifurdalás okán.

Való igaz, hogy Európa, mint *egységes nagyhatalom*, jelenleg nem létezik. És felülről, erőszakkal összetákolni nem is fogják. Különösen, ha egyes részeit sorozatosan büntetésekkel sújtják. Ugyan kiből támad európai identitás, ha csupán bántást és megaláztatást kap? Ne jöjjenek egyesek azzal, hogy persze, az Unió pénze, az kell... Éppen elég sokat fizettek be a csatlakozók a közösségbe, s adtak *más formában előnyöket* a mag-országok gazdasági egységeinek...³ Arról nem is beszélve, hogy majd fél évszázadon át biztosították a Nyugatnak, hogy zavartalanul fejlődhetett - míg mi az internacionalizmusnak kísérleti alanyai voltunk.

Európát nagyhatalommá tenni csak alulról építkezve lenne lehetséges. Ha a nyugati fele is érzékelné, hogy egy hajóban evezünk, és nem lekezelően viszonyulnának a keleti részek felé. E nélkül eredménytelenek a gazdasági szankcionálással erőltetett lépések. *A kulturális közösség nélkül nincs politikai közösség*. Mennyit adott Kelet Európa kultúrája is a világnak! Mennyit adott Liszt, Chopin, Kodály, Bartók, Eminescu, akik nélkül szegényebb lenne az egész EU – és a világ is... Micsoda mester volt Mestrovics, aki Rodinnel egyenrangú alkotó! És nem a lengyel Sienkiewicz írta meg a keresztény Rómáról szóló gyönyörű regényt, a Quo vadist? A kulturális Európa méltó részei vagyunk, a Lajtán innen is...

Meg kell találni Európa közös lelkét ahhoz, hogy szoros integrációvá válhasson. Csak emlékeztetőül mondom: az USA-ban folyamatosan ébren próbálják tartani az Államok polgárának identitását. Nem tudom, mindenki tudja-e, hogy ott az iskolákban reggelente szívükre tett kézzel elmondják a diákok a zászlóhoz intézett hűség szavait... Nap, mint nap. Nem hiszem, természetesen, hogy egy ilyen

² Az Európai Unión belüli felzárkózás előrehaladása erősen kérdéses. A fejlettségi szintek hosszútávú elemzéséből kiderül, hogy a déli periféria országai nem közeledtek a fejlett országok szintjéhez. (Lásd erről: Halmai Péter: Krízis és növekedés az Európai Unióban. Akadémiai, 2014.)

³ Lásd erről: Kiss Károly: Alamizna vagy együttműködés? http://kisskaroly.x3.hu/gazdpol/amnezia_mi.pdf

mantra kötelező elmondása megoldás lenne. De azt azért szívesen felidézném, hogy **vannak összekapcsoló momentumok**, amelyek történelmünkben megtalálhatók, **s ezeket szisztematikusan tanítani kellene.**

Engedjék meg, hogy néhány történelmi tény is felidézzek.

Bercsényi Miklós iránti hálából a francia huszár-hadtest ma is, 300 éve!/ magyarul /!/éneklő Bercsényi kedvenc dalát, ami a himnuszunk lett. („Süvit a szél Késmárk felett, édes hazám Isten veled”) . .”) Nürnberg városában egy szürke marha szobra áll, emlékéül annak, hogy az éhhaláltól mentették meg a város lakosságát az oda hajtott magyar állatok... Sobieski lengyel csapatai mentették fel a törököktől ostromolt Bécset . A „népek csatájában” Kelet Európa országainak katonái is kivették a részüket, a mi Széchenyi Istvánunk is komoly érdemeket szerzett.

Heine azt írta 1949-ben, hogy „Ha hallom ezt a szót: magyar, szűk lesz a német plundra rajtam”. Haynaut az angol munkások, asszonyok kergették meg , felismervén Londonban, a forradalom leverése miatt ... A magyarok 1862-ben ott harcoltak Garibaldival az önálló olasz államért, amit a mi népdalunk is megőrzött. („Garibaldi csárdás kis kalapja.) A második világháború során lengyel katonák tömegesen haltak meg Montecassinónál az olaszok felszabadításáért ... Az olasz futballcsapat himnusza, az *Avanti Ragazzi* – napjainkig! – emléket állít az ötvenhatos hős magyar fiataloknak... És a francia Camusnál szebben senki nem írt a magyar forradalomról... Számos külföldi fogadta be a magyar üldözötteket 1956 után, Ausztriában, Németországban, volt, aki konkrétan a családjába is. Angol értelmiségek aggódtak a csehekért 1968-ban, a lengyelekért 1981-ben. .. A magyarok nyitották meg határaikat 1989-ben az NDK-sok előtt... A temesvári forradalom idején pedig mi élet-áldozat árán is segítettük a romániai forradalmárokat...

Nem lehetne ezeken az alapokon építeni az együvé tartozás eszméjét?

Bp, 2021 október